

Black Box Teater

Samtidsfestivalen 2005

To ærlige forsøk og en strålende opplevelse.Anmeldt av **Sarah Sørheim**
ses@dagbladet.no**TEATER:** Lisa C.B. Lie og Stina Kajaso er sannsynligvis det

morsomste du kan se på norske scener om dagen. De to åpnet torsdag kveld høstsesongen på Black Box Teater med den nesten hysteriske forestillingen «Duell: Sons og liberty II». Ikledd trikoter som minner om en syk blanding av prostituerte fra 80-tallet og forkvaklede superhelter, sto de for 85 minutters intens blanding

av stand-up, performance og klassisk historiefortelling.

Temaet er superhelter, inspirert av populærkultur som Braveheart, trashfilmer og pornografi. De beveget seg nær slapstick, men tipper aldri over i det banale. De spiller på kjønnsroller og klisjeer, men blir aldri tamme. Og så tør de å være stygge. Alt sammen pakket inn i en

glitrende dialog og et meget godt samspill mellom Lie og Kajaso.

Danske Zarathustras Onkel åpnet kvelden med et forsøk på å omsette Orson Welles «War of the Worlds» til en midlertidig scene i teaterets foajé. Det ble dessverre med forsøket, forestillingen minnet mer om en uskyldig lek på gutterommet enn en reise inn i

andre dimensjoner.

Mer vellykket var bergensgruppa NONcompanys «4forSØK», hvor publikum inviteres til å stemme over forestillingens utfall via SMS. Gruppen ønsker å svare på store spørsmål om hvilke valg vi gjør her i livet. En litt strammere regi hadde brakt dem nærmere akkurat det.

● Jo Strømgrens nye skuespill om oppgjør og oppbrudd er både ladet og lekent

STILLING

Scenekunst med høy risikofaktor

Samtidsfestivalen, Black Box Teater

av Elisabeth Leinslie | 09.09.05

Det er en kjent sak at det er svært lenge mellom de riktig gode teateropplevelsene. Men, det er også svært lenge mellom de riktig dårlige. Samtidsfestivalen på Black Box Teater ga oss begge deler. Tre ferske produksjoner sto på programmet: Danske Zarahustras Onkel med *We Come in Peace*, NONcompany med *4 forSøk, versjon I* og Sons of Liberty med *Duell: Sons of Liberty II*. Tre forholdsvis unge ensembler (etablert for henholdsvis 5, 4 og 2 år siden) som man kan si representerer norsk/dansk scenekunst av det ferskeste slaget.

Risiko

Samtidskunst forbindes ofte med en viss grad av risiko, både på det kunstneriske, organisatoriske og økonomiske plan. Scenekunst innebærer et ekstra risikomoment da det i live-møtet med publikum ikke er mulig å korrigere noe i etterkant. Å arbeide i kunstens risikosoner innebærer først og fremst at man utsetter seg for faren for å *mislykkes*. Forestillingene til Zarahustras Onkel og NONcompany faller inn i denne kategorien (i hvert fall delvis).

Science Fiction

Aktørene i danske Zarahustras Onkel har kunstteoretisk bakgrunn. De utforsker performance- og filosofiske teorier gjennom praktisk kunstnerisk arbeid, for med det å muligens kunne utvikle nye teorier og ny praksis. Altså en form for teoretisk-praktisk forskning.

Utgangspunktet for *We Come in Peace* er HG Wells sin klassiske science fiction-roman *The War of the Worlds* om en invasjon fra Mars. Fortellingen er mest kjent gjennom Orson Welles sin hørespill-versjon

som forårsaket panikk da den ble sendt på radio i USA på 30-tallet. I Zarahustras Onkels versjon re-dramatiseres invasjonshistorien for vår tid: En modell av Oslo bombarderes av UFOer, to romvesener diskuterer den menneskelige substans (kjøtt), og vi får se videointervjuer med mennesker som mener de har sett UFOer.

Store deler av produksjonen har form av «performance lecture» hvor foredragsformen sammenstilles med spill, video og installasjon. En sentral filosofisk problemstilling i forestillingen, og som stilles til det kjedsommelige, er spørsmålet om hva som er virkelig virkelighet og hvordan man kan skape forbindelser mellom kunsten og virkeligheten.

Henrik Vestergaard Pedersen og Jörn J. Burmeister har gjort et godt forsøk på å bevege seg inn i risikosonen mellom teori og praksis, men som performance blir det lite mer enn resirkulering av gammelt materiale – med ny struktur. Og det skorter også på noen andre områder. Når store deler av forestillingen består av opplest tekst er det veldig synd at det ofte er vanskelig å forstå hva som sies. Tidvis er improvisasjonene lite vellykkede – ofte fordi sekvensene blir for lange. I tillegg er dramaturgien monoton og slapp, og tempo og rytme forblir uforandret så og si gjennom hele performansen. Forestillingen ble spilt i foajeen, hvor det var noe uheldige lysforhold – den hadde nok fungert bedre i en liten black box.

Risikoen for å mislykkes

NONcompany benytter seg av hverdagens teknologiske kommunikasjonsformer i det de baserer store deler av forestillingens dramaturgi på publikums

deltakelse i form av SMS-meldinger. Et SMS-demokrati hvor vi bestemmer hva som skal skje i neste scene. Bortsett fra dette og musikken er det lite ved deres produksjon som appellerer til publikum. Ensemblet stoler i altfor stor grad på tekstens iboende styrke – en tekst som ikke fungerer fordi den mest av alt minner om en 16 årings livsfilosofi. Aktøren som står for mesteparten av tekstformidlingen har dessuten ikke teksten «under huden» – hun snubler i ordene. Aktørens engasjement på scenen mangler en god porsjon energi og fokusering – det ser ut til at spillestilen non-acting er misforstått med not-acting. Det virker dessuten som om flere av aktørene ikke trives på scenen – noe som er fatalt i et scenekunstprosjekt. Produksjonen som helhet beveger seg dessverre aldri forbi amatør-teatret.

Etter å ha sett disse to forestillingene var jeg irritert – noe jeg ofte blir når jeg ser dårlig scenekunst. Senere på natten leste jeg litt i siste utgave av det svenske teatertidsskriftet *Visslignar & Rop*, der fant jeg en uttalelse som passet svært godt på mine følelser tidligere på kvelden:

«Tänk på allt som du kunde ha hittat på istället. Ställ dig up i salongen nästa gång och skrik: Vad vil ni? Varför sitter jag här och har aptråktigt? Vilka tror ni at ni är? Vad har gett er rätten att ta min tid? Min kväll. Jag har fan fixat barnvakt. Fan!»

Men, så var det tid for kveldens siste forestilling: *Duell: Sons of Liberty II*, med Sons of Liberty. En reflektert, lekende og meget vellykket trash-komedie – en av mine favoritter så langt i 2005.

Grove helter i trash

Stina Kajaso og Lisa C. B. Lie etablerte Sons of Liberty våren 2003, etter endt skuespillerutdannelse ved Akademi for scenekunst i Fredrikstad. De bearbeider og samler fragmenter fra skjønnlitterære tekster og tar i bruk populærkulturelle referanser fra tegneserie, film og porno, og skaper verker i skjæringspunktet mellom performance og tekstbasert teater. *Duell: Sons of Liberty II* er utarbeidet i samarbeid med den tyske regissøren Veit Sprenger og den svenske scenografen

Anja-Lisa Rudka.

Forestillingen starter med at en kvinne ikledd et kostyme i trash pornostil åler seg inn på scenen. Hun blir holdt igjen (et tau rundt rompa) og til slutt blir hun dratt helt ut av scenen. Hvem eller hva det er som holder henne tilbake er uvisst. Så følger en scene hvor aktørene utfører en obskur dans til musikk hvor følgende tekst er sentral: «A work of art must give testimony of the artists personality». Scenen sa vel heller lite om aktørens personlighet, men formen er satt.

Så følger en montasje av scener med humoristiske innganger til alvorlige temaer som død, sex, vold og ære, godt pakket inn i en estetikk (her: kostymer og scenografi) som bærer preg av trashy maksimalisme inspirert av pornofilmens estetikk. Humoren er altså basert på alvorlige tema, men i form minner den om vill slapstick-, sitcom-, stand-up, «in-yer-face» humor. Aktørene er spesielt gode på under- og overdrivelser og drar scenene stadig ut i absurde og ustyrtelig morsomme scener.

Vi befinner oss i super- og antiheltenes verden, der kampen mellom det gode og det onde foregår i et forenklet univers. Vi møter stereotyper som vriss og vendes på, alt fra kunstnerne selv til hverdagshelter, horer, terapeuter, homofile, astronauter og cro-magnon helter. Grensene for hva publikum kan tåle av groteske, absurde og grove innslag tøyes og spilles med. Dette grensespillet nærmer seg sitt høydepunkt når Lisa (med letthet) forteller oss hvordan vi kan begå selvmord ved å svelge barberblad. Og det topper

seg når de deretter, som horer, går inn blant publikum, finner en de kan massere samtidig som de forteller hverandre om selvmordsforsøk, grov vold og massevoldtekter – fremdeles i form av den ville og grove humoren.

Det er noe samtidig flyktig og nærværende ved dette verket. Stina og Lisa og teksten står for nærværet – som er suverent – mens tempoet bringer verket ut i flyktighet. En flyktighet som følger massemedienes tempo, tetthet og press på tilskuerens nerver. Tempoet er svært høyt gjennom hele forestillingen og fører til utmattelse av tilskueren (en ikke ukjent strategi innen nyere scenekunst). Kanskje blir det litt for mye av det gode iblant. Vi hadde ikke kjedet oss om det noen ganger hadde gått litt langsommere.

Å mestre risiko

Aktørene i Sons of Liberty har begitt seg ut på et grensesprengende spill mellom kunsten og omverdenen. De har shoppet strategier og former fra pop-kulturen og andre mer eller mindre burleske sider ved omverdenen. Overføringen av dette materialet til deres kunstneriske prosjekt er meget vellykket. Dette er ikke bare et ærlig og ekte verk fra kunstnernes side, men til forskjell fra de to foregående ensemblene så

mestrer Sons of Liberty sitt eget materiale og sin egen form meget godt. Og på toppen av det hele er de glitrende sceneaktører: de zapper mellom ulike situasjoner, spillestiler, temaer og tekstfragmenter uten å snuble i overgangene. Det hele var med andre ord en imponerende, urovekkende og hylende morsom opplevelse.

Samtidsfestivalen, Black Box Teater:
Zarathustras Onkel (Danmark), *We Come in Peace*
NONcompany (Norge), *4 forSøk, versjon I*
Sons of Liberty (Norge), *Duell: Sons of Liberty II*

[<< tilbake](#)

Copyright © 2003 kunstkritikk

Familiedramaet og det irrasjonelle

Samlivsproblemer, singeltilværelsen og kjønnsroller preger flere teaterstykker som nå spilles i Oslo.

Av Therese Bjørneboe

mandag 12. september, 2005

Arne Lygre:
«Mann uten hensikt»
Regi: Alexander Mørk-Eidem
Torshovteatret

Gyrid Axe Øvsteng:

«Arv»

Regi: Line Rosvoll
Det Åpne Teatret

«Sons of Liberty II»

Av og med Lisa C.B. Lie og Stina Kajasko
Black Box Teater

På forsommeren i år, overvar jeg en debatt om samtidsdramatikk i Berlin, hvor det ble sagt at det endelig er blitt lov til å skrive om alt, om familien - og «Heimat». En av årsakene eller forutsetningene for denne «nye åpenheten», mente man i panelet lå i Jon Fosses innflytelse. Jeg bør vel legge til at Jon Fosses suksess kom i kjølvannet av den britiske bølgen. Det såkalte «in yer face-theatre», med heftige unge dramatikere som Sarah Kane og Mark Ravenhill («Shopping and fucking»).

Slik kan det se ut som om det er teatersjef Morten Borgersen som er i utakt, når han i Bergens Tidende uttaler seg så kategorisk nedsettende om den nye norske dramatikken (5/9). «Alt handler om hun, han og en tredjeperson i sofaen», sier Borgersen.

Ikke fordi han og Den Nationale Scene er negative til Fosse - tvert imot, han er nesten den eneste norske samtidsdramatikeren de spiller. Men fordi «røkla» overses fordi de bare beskjeftiger seg med «samliv og familieproblemer».

Arne Lygre hører til de dramatikerne Morten Borgersen har refusert (og som har kastet seg inn i debatten), men som spilles under festivalen i Oslo. «Mann uten hensikt» på Torshovteatret kan falle inn under kategorien «samliv og familieproblemer».

Men i dette stykket, hvor vi møter Peter, hans bror, kone, datter og en grunneier, skriver Lygre ut ifra et perspektiv hvor familien allerede synes å tilhøre fortiden. Peter er en slags Røkke-figur, som i begynnelsen av stykket kjøper en tomt ved en norsk fjord, for å reise en hel by.

Men som det viser seg, da Peter får kreft, ironiserer Arne Lygre over samtidens individualisme og kreativitetsdyrkelse, ved å avsløre at ekskonen og datteren, som Peter innkaller ved sitt dødsleie, er «fake», personer som er betalt for å spille disse rollene. I Alexander Mørk-Eidems regi framheves de tilsvarende glidende overgangene mellom virkelighet og iscenesettelse ved illusjonsbrudd, som når Jon Øigardens Peter setter seg i salen, etter sin «død», mens han gliser at det gikk mye lettere enn han trodde.

«Mann uten hensikt» er et eksempel på at kategorien familiedrama fylles med nytt innhold av en ny generasjon, som ikke nødvendigvis identifiserer den som en kritikkverdig, borgerlig institusjon.

Også i tidligere stykker kretser Lygre om familie og kjønnsroller, men de er skrevet i en ikke-realistisk form hvor lange tidsforløp kan tilbakelegges på noen minutter. Noe som både gjør dem til en slags science fiction, men også spissformulerte samtidsportrett.

Man kan innvende at samtidsatiren i «Mann uten hensikt» støter på et problem, fordi det ligger så tett på en virkelighet som allerede er sin egen parodi. Men det kan også skyldes at Mørk-Eidems regi ikke helt yter teksten rettferdighet, den er ikke angstskapende nok. Spillet er til dels meget bra, ikke minst fra Håkon

Ramstad og Petronella Barker.

Familiedrama møter man også i Gyrid Axe Øvstengs «Arv». Stykket dreier seg om tre brødre, Per, Pål og Espen, etter morens begravelse. «Arv» er altså en videreskrivning av norske folkeeventyr, og forholdet mellom brødrene er ikke blitt bedre. Rivaliseringen knyttes til fordelingen av et arvestykke, moras yndlingsstol, som plutselig alle vil ha.

Men forsøkene på å organisere arveoppgjøret feiler. Brødrene leker stolleken, og avholder spørrekonkurranse, men uten resultat. Et av problemene med dette stykket, er kanskje at Gyrid Axe Øvsteng skriver i «sjanger» (eventyrenes brødre), noe som innebærer at kontrakten mellom skuespillere og publikum er klar.

Men det finnes likevel ikke mye spenning mellom det sjablonaktige og det dramatikerens og skuespillerne gjør rollene til. Skjemaet er for gjenkjennelig og tydelig til at handlingsforløpet blir spennende. Siden rollene både er så rigide og så åpne eller ikke-individualiserte, blir stykket en selvpoppfyllende profeti på det å gå og gå og aldri komme til døra (slik det står i en av de svært vanskelig spillbare sceneanvisningene).

I Line Rosvolls regi har også scenebildet med et rottehjul til høyre og en slags tredemølle til venstre, en fabulerende stil, men altfor stor tolkningsmessig åpenhet. Man kan kanskje betrakte det som en blanding av leikestove og absurdistisk helsestudio. Men det virker litt for konstruert. Den times lange forestillingen er, til tross for gode skuespillere, en tålmodighetsprøve. Likevel humret jeg en hel del da jeg leste manus. Problemet ligger i å gi det en scenisk kropp.

Politisk. Om ikke familieliv, så dreier det seg om singeltilværelsen og kjønnsroller i den spinnvillige «Sons of Liberty II» på Black Box Teater. Slam-poet og forfatter Lisa C.B. Lie og scenekunstner Stina Kajaso både spiller, er ansvarlige for tekst, og har selv regi. Forestillingen foregir å tolke helten i populærkulturen, men iscenesettes her i form av sitt fravær, av de kvinnelige aktørene.

Lie og Kajaso har kostymert seg på en måte som skal tilfredsstillende «hans» blikk, i klær som delvis er innkjøpt i en sex-butikk. Den hysteriske komikken oppstår av den store avstanden mellom ideal og virkelighet. Det skjer på mange nivåer, som når de mimer en døvespråk-koreografert karaoke til Enrique Iglesias' «Hero».

Lie og Kajaso later til å være inspirert av tyske René Pollesch, hvis stykker gjerne går under betegnelsen «diskurs-teater», og er en sampling av managerfilosofi, akademiske diskurser og fuck-vokabular. Og som med Pollesch' stykker, er «Sons of Liberty» et trashy serie-teater («Vi har dårlig smak på ordentlig»), hvor formen framhever monotonien i det tilsynelatende individualistiske servicesamfunnet. Ved å framheve monotonien, fungerer det både underholdende og (kjønns)politisk og kritisk. Lisa C.B. Lie og Stina Kajaso utleverer seg selv hemningsløst, og et helt repertoar av lidende, single kvinner. Det er befriende å se politisk teater med så mye humor og selvironi.

I debatten om Borgersens repertoar, Jon Fosse og ny dramatikk, sier Knut Ove Arntzen (9/9), at det ikke er så rart hvis dramatikerne søker denne stilen (Jon Fosse/lbsen), fordi både teatrene og kritikerne har bidratt til å kanonisere den. Han har et viktig poeng, med hensyn til at Fosses minimalisme er tatt så langt ut som det er mulig (og ikke bør etterliknes).

På den andre siden, kan like fullt de dypt motsetningsfylte familiedramaene til Fosse gi impulser til andre. Det gjelder bare å finne sin egen form.